

УДК 338.486.4(477)

Юлія Вакуліна

Yuliya Vakulina

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТЕОРЕТИЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ВИМІРЮВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**BASIC ASPECTS OF THE THEORETICAL DEFINITION OF THE SYSTEM OF MEASUREMENT OF ENTERPRISE'S PRODUCTIVITY**

У статті досліджені теоретичні основи визначення системи вимірювання продуктивності підприємств. Представлено системну модель вимірювання продуктивності живої та матеріалізованої праці. Проаналізовано методичні основи системи вимірювання продуктивності підприємств.

Ключові слова: система, вимірювання, продуктивність, норма, управління.

В статье исследованы теоретические основы системы измерения производительности предприятий. Определена сущность системы измерения производительности предприятий. Представлено системную модель измерения производительности живого и овеществленного труда и изложены методические основы системы измерения производительности предприятий.

Ключевые слова: система, измерения, производительность, норма, управление.

In the article the theoretical bases of definition of the system of measurement productivity of the enterprises are investigated. The system model of measurement productivity of the labour and materialized work is presented. The methodical bases of the system of productivity measurement of the enterprises are analysed.

Keywords: system, measurement, productivity, norm, cost, management.

Постановка проблеми. Діяльність суб'єкта господарювання спрямована в першу чергу на отримання ним прибутку та інших економічних і соціальних вигод, при цьому діяльність здійснюється на власний ризик самого суб'єкта господарювання. Отже, для мінімізації ризиків необхідним є наявність певної системи оптимізованої (нормативної) інформації, яка б давала змогу прогнозувати та визначати стратегічний курс в діяльності підприємства, позитивні та негативні сторони оперативного планування, а отже, наявність шансу на отримання стабільного прибутку протягом усього строку її впровадження.

Незалежно від того, чи це процес виробництва, чи процес реалізації, однаковими залишається бажання досягти ефекту від рівня витрачених ресурсів. При цьому всі процеси на підприємстві неможливі без участі трудового потенціалу. Трудові ресурси підприємства є рушієм всіх операцій і від них залежить кінцевий результат досягнення новоствореної вартості в отриманому продукті або реалізованих товарах (робіт, послуг).

Саме в системному вимірі постає необхідність для сучасних підприємств визначення ефекту через співставлення отриманих результатів та витрачених ресурсів. Системність передбачає наявність вихідних даних для створення та нормального функціонування в комплексі та синергізмі усіх процесів в ході досягнення і виконання поставлених цілей та завдань.

В епоху ринкових перетворень та виходу країни на міжнародні ринки споживання та реалізації товарів (робіт, послуг), актуальним є визначення рівня конкурентоздатності та адаптивності системи управління на мікрорівні до внутрішніх і зовнішніх чинників.

Саме система вимірювання продуктивності і має бути основою для визначення алгоритмів дій та процесів на підприємстві. Тому важливим є дослідження теоретичних аспектів визначення системи вимірювання продуктивності.

Аналіз основних джерел досліджень і публікацій. Дослідженнями продуктивності живої та уречевленої праці займалися відомі вчені: В. В. Вітвіцький [1, 2], О. А. Грішнова [6], А. В. Калина [12], М. Д. Прокопенко [13] та інші.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є розгляд теоретичного підґрунтя до визначення системи вимірювання продуктивності підприємств, її значення для нормального функціонування підприємства та дослідження основних чинників, що впливають на дану систему.

Виклад основного матеріалу. Сучасним сільськогосподарським підприємствам слід докладати чималих зусиль для отримання достатніх результатів діяльності, щоб вони задовольняли потреби власників та працюючих. Специфіка галузі диктує свої умови функціонування, і не завжди людський фактор є визначальним у отриманні, наприклад, високих врожаїв зернових за несприятливих погодних умов взимку та посухи влітку. Але слід підприємствам апробувати і переймати досвід успішних вітчизняних та іноземних підприємств, що успішно діють на ринку й отримують значні прибутки від своєї діяльності.

Безпосередній процес управління в більшості аграрних підприємств є досвідним без чіткого програмного вимірювання затрат і результатів діяльності. Відсутність чіткого механізму запровадження управлінським апаратом системи регулювання активами та джерелами їх надходження у малих фермерських та середніх сільськогосподарських підприємствах призводить до зростання собівартості продукції та зменшенню конкурентоспроможності у порівнянні із великими холдингами та корпораціями. Приклад останніх у використанні налагодженого управління через системи вимірювання, і не в останню чергу з використанням системи вимірювання продуктивності.

Розвиток сучасної науки нероздільно пов'язаний з аспектами людської діяльності не залежно від галузі. Системність дій визначає ефективність методів, що застосовуються до об'єкту, та загальну результативність усього процесу. При цьому вплив чинників є основною умовою, що встановлює обмеження для переміщення об'єктів в часовому просторі. До основних факторів впливу слід віднести: 1) людина (виконавець, споживач); 2) технічне оснащення (засоби праці); 3) ресурси підприємства (предмети праці); 4) новітні технології та інновації. В той же час перший і останній фактори займають найбільш вагоме місце в діяльності суб'єкта господарювання. Практика діяльності аграрних формувань за кордоном свідчить про ефективність системного впровадження інноваційних технологій. Інакше висока ризикованість інноваційних проектів зумовлює низьку частку коштів інвесторів і кредитних ресурсів, вкладених у розвиток вітчизняних підприємств.

Розвиток суспільства постійно в русі – процес незмінний, безкінечний і безповоротний. Необхідність застосування систем в житті однієї людини і людства взагалі є визначальною передумовою створення окремих наук, що вивчають вплив систем в залежності від галузі застосування, суб'єктів та об'єктів сприйняття.

На рівні підприємства можливість реалізації процесу вимірювання залежить від рівня організації управління. Методи, які можна застосовувати в системі вимірювання, визначаються в залежності від поставленої мети. При визначенні фізичних величин та еквівалентів застосовують методи метрології. Актуальним в той же момент є визначення оцінки якості отриманих показників та відповідність процесів встановленим стандартам, в цьому випадку використовуються методи кваліметричного дослідження. Безпосереднє програмування та моделювання перспектив розвитку підприємства в загальному і за окремими напрямками здійснюється за опосередкованим використанням методів економетрики, яка пов'язує економічні процеси виражені статистичними даними з математичними системами побудови моделей.

Системність вимірювання виражається саме у наявності синергетичних зв'язків, на перший погляд, непов'язаних між собою наукових дисциплін, але які даватимуть можливість розробки стандартів процесів: надання послуг, якості, продуктивності.

Одним із найважливіших результативних показників виробництва на підприємствах аграрної галузі є продуктивність, що виражає досягнення певного результату (обсягу валової, товарної продукції, валового доходу, прибутку) за відповідних витрат ресурсів [5, с. 39]. Основною умовою для її визначення є наявність нормативних систем. У зв'язку з цим мають бути переосмислені роль і місце економічних норм та нормативів для ефективного ведення агропромислового виробництва в ринковому середовищі [1, с. 45].

Формою виразу результатів вимірювання продуктивності мають стати нормативні величини, або стандарти.

Норма, яка використовується в економіці, це – економічна категорія, що виражає відношення людей до матеріального відтворення і взаємини між людьми в його процесі; кількісна міра чогось, зумовлювана інтересами людей, загальноекономічним законом норм і пропорцій, іншими законами та закономірностями природи і суспільства, умовами виробництва; техніко-економічний показник, необхідний для виконання різних господарських і економічних розрахунків, а також для організації праці та виробництва. Норми виражають пропорції приватного конкретного характеру, тобто є одиничним вираженням пропорції, а нормативи – загальним її вираженням [2, с. 57].

За визначенням Вітвіцького В. В. норми і нормативи являють собою сукупність нормативно-технічних, економічних, юридично-технічних і юридично-економічних показників, що виражають відношення людей до матеріального змісту відтворення, а також взаємини людей в його процесі.

Оскільки норматив є поняттям більш загальним, так як характеризує об'єкт з точки зору загальної суми затрачених на нього ресурсів, то норма – це визначений стандарт, або конкретна величина, розрахована на одиницю продукції, часу тощо. Важливим є розуміння визначеного економічного аспекту в поняттях показник продуктивності, норматив, стандарт.

Основною метою застосування різних адаптивних систем управління ресурсами підприємства є їх ефективне, а отже, продуктивне використання. В ході дослідження основною метою є визначення системи вимірювання продуктивності сільськогосподарських підприємств в залежності від природно-виробничих і маркетингових умов. Та перш за все слід визначити поняття «праця» та «продуктивність».

Існує декілька визначень праці, наприклад, О. А. Грішнова визначає працю як: «свідому цілеспрямовану створюючу діяльність; прикладання людиною розумових та фізичних зусиль для одержання корисного результату у задоволенні своїх матеріальних та духовних потреб; як процес перетворення ресурсів природи в цінності та блага, що здійснюється і керується людиною під дією як зовнішніх стимулів (економічних та адміністративних), так і внутрішніх спонукань; як вияв людської особистості». У такому визначенні праця включає в себе, окрім традиційних видів людської діяльності також, інноваційні її види, зокрема підприємництво [6, с. 14].

Специфічні властивості сільськогосподарської праці, зумовлені особливостями сільського господарства як галузі матеріального виробництва. До них насамперед належить сезонність виробництва, яка є результатом розбіжності в часі робочого періоду з періодом виробництва. У процесі виробництва праця є з'єднуючою ланкою між його основними елементами – землею, з одного боку, і живими організмами (рослинами, тваринами) – з другого.

У сільському господарстві внаслідок переплетіння економічного і природного процесів відтворення час затрат праці та час одержання готової продукції не завжди збігаються. Праця працівників сільського господарства, особливо в рослинницьких галузях, просторово розпорошена на великій земельній території, що вимагає додаткових трудових і матеріальних витрат. Особливість праці у сільському господарстві полягає також у необхідності її використання не тільки в суспільному виробництві, а й у особистому підсобному господарстві. Сільськогосподарська праця досить складна і не має ніяких гарантій у кінцевих результатах, які значною мірою залежать від природно-кліматичних та соціально-економічних умов.

Щодо теорій продуктивності, то перші з них виступали у вигляді теорії факторів виробництва (Ж. Б. Сей, Ф. Бастія та ін.), відповідно до яких кожен фактор виробництва (праця, капітал, земля) бере участь у створенні вартості суспільного продукту з відповідним доходом у формі заробітної плати, прибутку і ренти. В кінці XIX ст. американським економістом Дж. Б. Кларком була розроблена теорія граничної продуктивності, яка під граничним продуктом розуміла нібито «природний», «справедливий» рівень доходу, що виплачується кожному з факторів виробництва.

В цьому напрямі теорія продуктивності тісно пов'язані з теорією «приписування» (theory of imputation) та теорією граничної корисності К. Менгера, Ф. Візера, які теж виступали на противагу марксистській теорії трудової вартості – теорія граничної продуктивності капіталу. Відповідно до цієї теорії участь кожного фактора у створенні вартості визначається його граничною продуктивністю – приростом продукції, отриманим від використання останньої, найменш продуктивної одиниці певного фактора.

Таким чином, сучасні вчені не обмежуються виключно визначення продуктивності у співвідношенні до затраченої праці. Так, Б. Карлоф вважає за доцільне визначати продуктивність через відношення продукції до витрат. Праця є важливим компонентом продуктивності, але головне значення показника загальної продуктивності полягає у відображенні ним співставлення як внутрішнього використання ресурсів так і ринкову оцінку продукції [8, с. 122–123].

Висловлювання про необхідність відокремлення поняття загальної продуктивності зустрічаються і в сучасних вітчизняних наукових джерелах. Розрізняє продуктивність в широкому і вузькому розумінні М. Б. Махсма. У вузькому як показник у вигляді відношення продукції до одного, або декількох виробничих ресурсів, та як систему взаємопов'язаних показників в широкому [10, с. 54].

А. В. Калина продуктивність розкриває як «показник результативності та ефективності виробництва, що характеризує випуск продукції в розрахунку на одиницю використаних ресурсів та факторів виробництва. Отже, терміни «продуктивність» і «продуктивність праці», з одного боку, близькі між собою, а з іншого – це різні поняття» [12, с. 11].

Поняття продуктивність залежить від взаємодії п'яти факторів виробництва: праці, капіталу, інформаційних потоків, підприємницького хисту та рівня використання природних ресурсів, де головним є жива праця. Від того, як вона організована, як взаємодіє з іншими факторами виробництва, які новітні технології сприймає виходячи зі своєї підготовленості, залежить продуктивність на всіх рівнях управління [12, с. 14].

Метою діяльності будь-якого підприємства є зростання або утримання на належному рівні його продуктивності як передумови стабільної позиції на обраному сегменті ринку, ефективного використання задіяних ресурсів, розвитку та розширення обсягів діяльності. Досягнення цієї мети вимагає свідомого та досконалого здійснення процесу вимірювання продуктивності підприємства [7, с. 112].

Основним завданням системи вимірювання продуктивності є дати характеристику показникам процесів, що відбуваються в ході діяльності господарюючого суб'єкта, і не виключно виробничої. Визначення продуктивності розглядається двосторонньо: з точки зору безпосередніх трудових затрат та з точки зору решти затрачених ресурсів за відповідний час. Оскільки параметром, що обмежує вимір ресурсів, є час, то важливим є визначення та встановлення відповідних нормативних систем, що даватимуть змогу здійснювати вимір за відповідних встановлених меж (норм і нормативів) витрат. Вимірювання – це процес, який необхідно узгоджувати з виключними факторами впливу. Витрати також підлягають виміру для подальшого управління ними та контролю за розподілом прибутку. Норми в цьому випадку, як уже зазначалось вище, відіграють не останню роль.

Використання системного підходу під час здійснення вимірювання продуктивності необхідне, в першу чергу, для відображення наявності всіх елементів (показників) структури самого процесу вимірювання, їх особливостей та характерних ознак, а також існування підсистем, що є основою її функціонування. Також, маючи на меті отримати результат від використання або впровадження системи вимірювання на підприємствах, відобразити наявну конкретну мету (ціль). Аналізуючи кібернетичні підходи до визначення системи, слід відмітити, що початковими (вхідними елементами) системи вимірювання продуктивності є сама величина продуктивності, а вихідним показником після функціонування системи є показник вартості продукції.

Системна модель вимірювання продуктивності сільськогосподарських підприємств матиме вигляд, зображений на рис. 1. Дана модель відображає всі характерні ознаки систем з точки зору різних її визначень. На нашу думку, модель дає змогу комплексно відобразити процеси, що відбуваються на підприємстві. І тут слід відмітити варіативність та адаптативність даної моделі до сучасних реалій функціонування сільськогосподарських підприємств. Оскільки наразі масове укрупнення сільськогосподарських підприємств, вимагає розвитку та використання нової філософії управління, яка, в першу чергу, буде базуватись на використанні системи вимірювання продуктивності.

Продуктивність є характеристикою понесених витрат на виробництво та отриманого виходу продукції.

Модель передбачає застосування системи нормативів в управлінні процесами виробництва і збуту, у загальному вигляді утворює таку структуру: витрати ресурсів (продуктивність) – виробництво продукції (вартість продукції).

Отже, вимірювання як економічна категорія являє собою набір процедур, що із застосуванням відповідних методик та інструкцій дають змогу отримати результат, який у свою чергу, впливає на подальше прийняття управлінських рішень.

Показники, орієнтовані на процеси, виконують важливу функцію, дозволяючи визначити, як не відстати від конкурентів. Перевага вимірювання виробничих і обмінних процесів обумовлюється тим, що вони мають спільний «генетичний код» з діловими стратегіями. Тому коли вимірюються процеси, вимірюється і виконання стратегій. У багатьох випадках результати такого вимірювання призводять до зміни стратегічного напрямку і перепроєктування ключових бізнес-процесів, тобто до реального відображення адаптивної реакції на зміни, що виникають під час реалізації стратегії.

Так, В. В. Вітвіцький дає чітку залежність показників діяльності підприємств від існуючих норм [1, с. 171]. Аналізуючи їх з точки зору управління продуктивністю за Й. І. Прокопенком [13, с. 21], маємо таку систему показників, що характеризують «гнучкі» та «жорсткі» фактори продуктивності, і розрахунки яких ґрунтуються на нормуванні внутрішніх процесів (рис. 1).

Недосконалість системи отримання даних, що зумовлені часом оприлюднення такої інформації, а також відсутність прогнозних показників у зв'язку з відсутністю нормативного планування як такого, призводить до того, що підприємства бажають отримати миттєву вигоду без формування майбутньої стратегії і тактики.

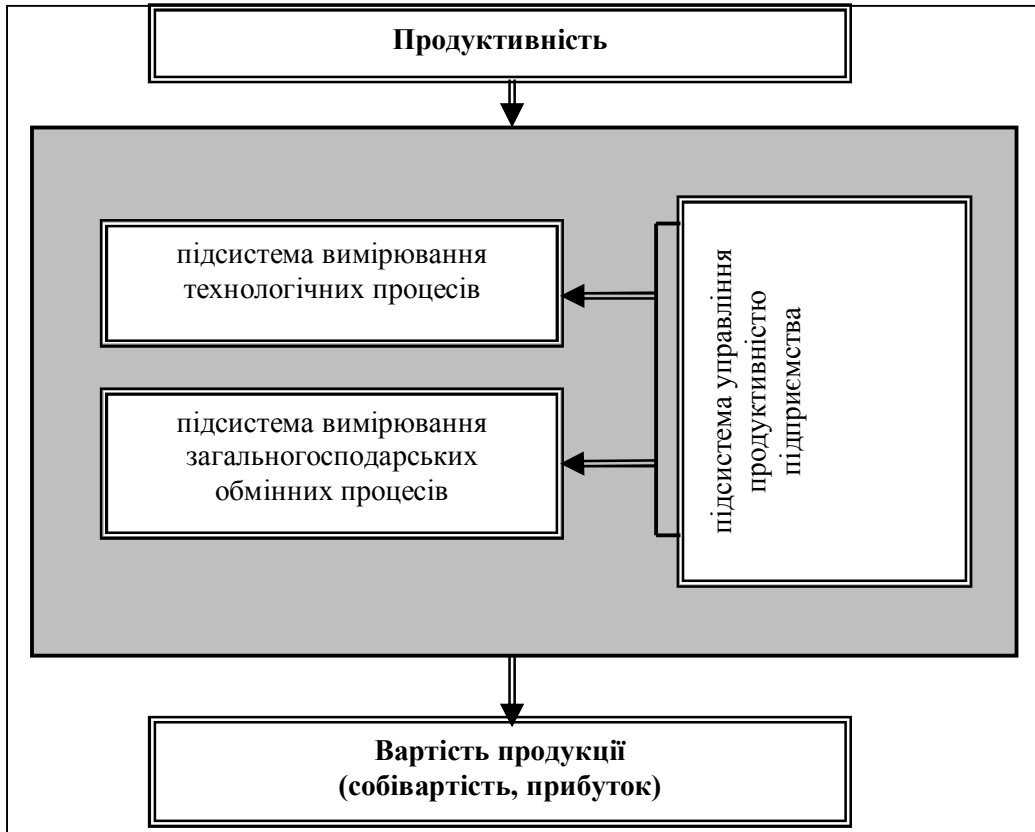

Рис. 1 Системна модель вимірювання продуктивності сільськогосподарських підприємств

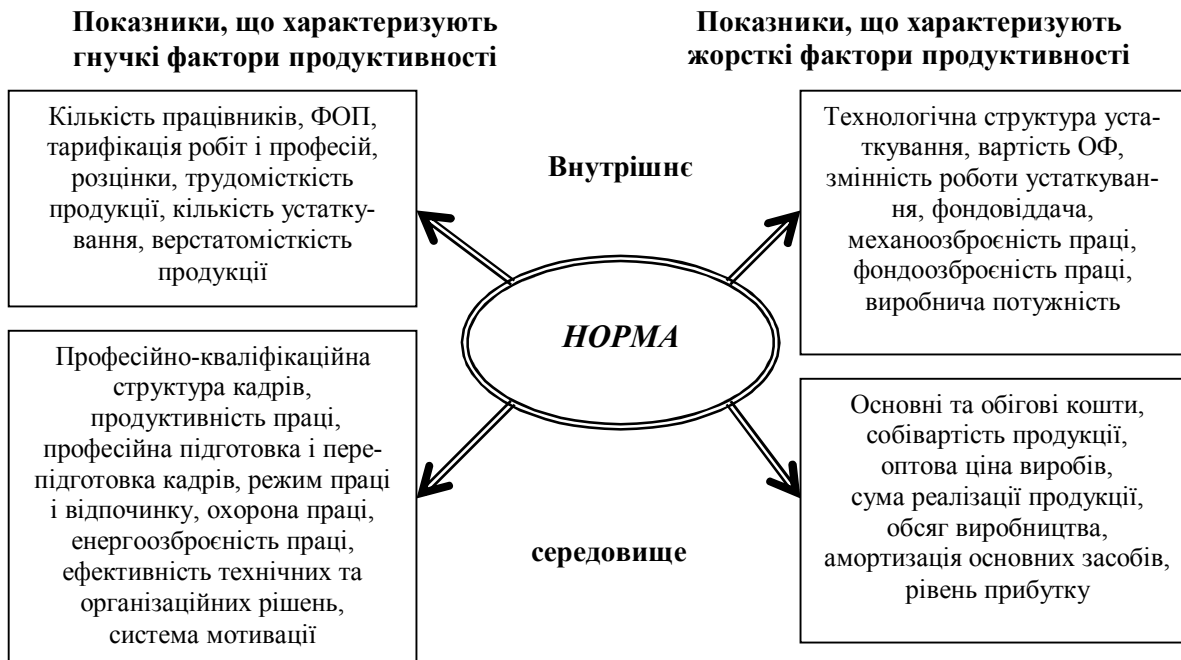

Рис. 2. Система показників, розрахунки яких ґрунтуються на нормуванні внутрішніх процесів

Нормативне планування являє собою основу для будь-якої діяльності господарюючого суб'єкта, незалежно від його організаційно-правової форми та розміру. Нормативний план – це набір констант, виражених у формі норм та нормативів, що визначають майбутнє функціонування та зага-

лом діяльність підприємницьких структур. Реалізацію функцій підприємств важко уявити без наявності елементарної системи дій, які і фіксуються за допомогою попередньо розроблених нормативних планів. Норми і нормативи таких планів фокусуються, у першу чергу, на показниках затрат ресурсів. Так як система вимірювання продуктивності також передбачає визначення нормативних величин, то актуальність впровадження і використання їх на підприємствах є беззаперечною.

Процес управління продуктивністю живої і уречевленої праці охоплює її вимірювання, облік і звітність, оцінку, аналіз і прогноз та інші функції стратегічного і поточного управління. В удосконаленні економічного механізму господарювання, що є одним з найважливіших завдань сучасної аграрної політики, особливої актуальності набувають питання методології вимірювання, аналізу тенденцій, факторів і резервів зростання продуктивності сільськогосподарської живої і уречевленої праці.

Вимірювання продуктивності живої та уречевленої праці торкається трьох взаємопов'язаних питань:

- економічного змісту продуктивності живої і уречевленої праці;
- визначення показників, які могли б служити кількісною мірою вимірювання рівня продуктивності живої і уречевленої праці;
- принципів співставлення показників продуктивності праці в часі та просторі.

Система вимірювання продуктивності передбачає моделювання комплексного показника продуктивності, що включає характеристику оцінок [9, с. 379]:

- кількісних: загальний критерій, який описує економічні результати діяльності підприємства в цілому (традиційно, рентабельність операційної діяльності); група локальних критеріїв, які характеризують витрати праці на виробництво продукції або надання послуг, витрати матеріальних ресурсів, фінансових ресурсів, витрати на інновації, окупність капіталовкладень, використання основних виробничих фондів;

- якісних: високий рівень технічної оснащеності підприємства; умови праці персоналу, які ведуть до зниження напруги (втоми); виконання замовлень у меншій, ніж заплановано, період за витрат в межах норми; висока якість продукту за стабільних витрат в межах норми; стабільність персоналу за умов виконання інших заданих показників; екологічна чистота і безпека виробничого процесу.

Отже, виходячи із визначених процесів та наведених критеріїв, реальним є формування класифікації показників системи вимірювання продуктивності сільськогосподарських підприємств ієрархічно-фасетним методом (табл. 1).

Дані показники неможливо спрогнозувати та запланувати без наявності попередньо розробленої та адаптованої системи нормативних стандартів. Норми в даному випадку відіграють визначальну роль, оскільки саме вони дають змогу встановити ті межі гранично допустимих затрат ресурсів, які необхідні для отримання оптимального виходу продукції.

Сільськогосподарське виробництво характеризується високою затратністю трудових та матеріальних ресурсів, що зумовлює пошук альтернативних шляхів управління ними з використанням не лише набору інформації за минулі періоди, але й визначення та порівняння матеріалів прогнозованого майбутнього. Цим питанням переймаються в основному великі підприємства, де існує високий рівень ризику при реалізації неефективних управлінських рішень. Але актуальність не втрачається і для малих підприємств та фермерських господарств. Відсутність нормативних систем нівелює всі спроби мати ефективне управління.

У створенні передумов підвищення економічної ефективності підприємства певною мірою має визнаватися управлінська система, яка покликана на основі інформаційної системи забезпечити апарат управління всіх ланок господарства необхідною інформацією для вироблення і прийняття відповідних управлінських рішень, залежно від поставлених завдань і мети.

Таблиця 1

Ієрархічно-фасетна структура показників системи вимірювання продуктивності підприємств

Показники системи вимірювання продуктивності	Процеси			
	управлінські	виробничі	обслуговуючі	обмінні
валовий дохід (виручка від реалізації)	+			
собівартість одиниці продукції	+			
відсоток покриття витрат	+			
ліквідність	+			
трудомісткість	+	+	+	

Продовження табл. 1

Показники системи вимірювання продуктивності	Процеси			
	управлінські	виробничі	обслуговуючі	обмінні
структура оборотних та необоротних фондів	+	+		
структура асортименту продукції	+	+		+
сегмент ринку	+			+
структура споживачів продукції	+			+
технологічна структура устаткування	+	+		
виробнича потужність	+	+		
вартість основних засобів	+	+		
змінність роботи устаткування	+	+	+	
фондовіддача	+	+		
фондоозброєність праці	+	+	+	
професійно-кваліфікаційна структура кадрів	+	+	+	
професійна підготовка і перепідготовка кадрів	+	+	+	
охорона праці	+	+	+	
ефективність технічних та організаційних рішень	+			
система мотивації	+	+	+	
енергоозброєність праці	+	+	+	
режим праці і відпочинку	+	+	+	

Висновки. Аналіз теоретико-методологічних аспектів формування і використання системи вимірювання продуктивності сільськогосподарських підприємств показав, що найбільших результатів отримують ті підприємства, які використовують системний підхід в управлінні виробництвом.

Сутність системи вимірювання продуктивності живої та уречевленої праці на підприємствах базуються на використанні показників діяльності та прогнозних показників, що передбачають здійснення оптимізованих витрат та отримання відповідних прибутків. Продуктивність є характеристикою понесених витрат на виробництво та отриманого виходу продукції. Вимірювання як економічна категорія являє собою набір процедур, що із застосуванням відповідних методик та інструкцій дають змогу отримати результат, який у свою чергу, впливає на подальше прийняття управлінських рішень.

Виходячи із визначених процесів реальним є формування класифікації показників системи вимірювання продуктивності сільськогосподарських підприємств ієрархічно-фасетним методом

Головним завданням системи вимірювання продуктивності є оптимізація потенціалу підприємства на основі характеристик показників процесів, що відбуваються в ході діяльності господарюючого суб'єкта. Ми розглядаємо визначення продуктивності двосторонньо: з точки зору безпосередніх трудових затрат та з точки зору решти затрачених ресурсів у часі й просторі.

Список використаної літератури

1. Вітвіцький В. В. Управління галузевими системами економічних норм і нормативів в АПК / В. В. Вітвіцький. – К. : Цетпр «Агропромпраця», 2001. – 568 с.
2. Вітвіцький В. В. Системна теорія продуктивності / В. В. Вітвіцький // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. – 2007. – № 6. – С. 55–62.
3. Лобачева І. Ф. Стратегічний аналіз фінансових результатів [Електронний ресурс] / І. Ф. Лобачева, О. І. Хаєцька. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/34_VPEK_2012/Economics/14_121034.doc.htm.
4. Соколик М. П. Продуктивність та оплата праці за паритетом купівельної спроможності в Україні та інших країнах: порівняльний аналіз / М. П. Соколик // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – С. 85–103.
5. Бабенко А. Г. Соціально-економічні фактори продуктивності праці в контексті управління персоналом сільськогосподарських підприємств / А. Г. Бабенко, К. В. Бондаревська // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Випуск 4. – Т. 2. – 2012. – С. 39–45. – (Серія : Економічні науки).

6. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підруч. / О. А. Грішнова. – [5-те вид., оновл.]. – К., 2011. – 390 с.
7. Бродська Д. В. Оцінка продуктивності підприємства як складова системи забезпечення його ефективного функціонування / Д. В. Бродська // Вісник Дніпропетровського університету. – 2012. – Вип. 6(4) – С. 111–117. – (Серія : «Економіка»).
8. Карлоф Б. Деловая стратегия / Б. Карлоф. ; пер. с англ. ; науч. ред. и авт. послесл. В. А. Приписнов. – М. : Экономика, 1991. – 239 с.
9. Комаринець С. О. Визначення продуктивності як результату застосування організаційної гнучкості / С. О. Комаринець // Сучасні проблеми економіки і менеджменту : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 10–12 листопада 2011 року / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 379–380.
10. Махсма М. Б. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. / М. Б. Махсма. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 188 с.
11. Економіка праці та соціально-трудові відносини. Збірник завдань і вправ : навч. посіб. / Н. Д. Дарченко, В. С. Рижиков, О. Л. Єськов, О. М. Мікрюков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 252 с.
12. Калина А. В. Менеджмент продуктивності : навч. посіб. / Калина А. В., Калініна С. П., Лук'янченко Н. Д. – К. : МАУП, 2005. – 232 с.
13. Прокопенко И. И. Управление производительностью: практическое руководство / И. И. Прокопенко. – К. : Техника, 1990. – 319 с.

References

1. Vitvits'kyu, V. V. (2001) Branch system management of economic norms and standards in agriculture. K.: Tsetnr «Ahroprompratsya», 568 p.
2. Vitvits'kyu, V. V. (2007) System performance theory. Aktual'ni problemy, 6, pp. 55–62.
3. Lobacheva, I. F., Khayets'ka, O. I. Strategic analysis of financial results [Internet]. Availble from: <http://www.rusnauka.com/34_VPEK_2012/Economics/14_121034.doc.htm>.
4. Sokolyk, M. P. (2011) Productivity and wages at PPP in Ukraine and other countries: a comparative analysis. Ekonomika i prohnouzuvannya, 1, pp. 85–103.
5. Babenko, A. H., Bondarevs'ka, K. V. (2012) Socio-economic factors of labor productivity in the context of HR-salt skohospodarskyh enterprises. Naukovi pratsi Poltavs'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi. Seriya: ekonomichni nauky, 4, Vol. 2, pp. 39–45.
6. Hrishnova, O. A. (2011) Labor economics and labor relations. 5th ed. K., 390 p.
7. Brods'ka, D. V. (2012) Evaluation of the performance of the enterprise as part of ensuring its effective functioning. Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. Seriya «Ekonomika», 6(4), pp. 111–117.
8. Karlof, B. (1991) Business strategy. M.: Ekonomika, 239 p.
9. Komarynets', S. O. (2011) Defining productivity as a result of the use of organizational flexibility. Suchasni problemy ekonomiky i menedzhmentu : tezy dopovidey mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, L'viv, 10–12 lystopada 2011 roku. Natsional'nyy universytet «L'viv'ska politekhnik». L'viv : Vydavnytstvo L'viv'skoyi politekhniky, pp. 379–380.
10. Makhsma, M. B. (2003) Labor economics and labor relations. K.: Vyd-vo Yevrop.un-tu, 188 p.
11. Darchenko, N. D., Ryzhykov, V. S., Yes'kov, O. L., Mikryukov, O. M. (2007) Labor economics and labor relations. K.: Tsentri uchbovoyi literatury, 252 p.
12. Kalyna, A. V., Kalinina, S. P., Luk"yanchenko, N. D. (2005) Productivity management. K.:MAUP, 232 p.
13. Prokopenko, Y. Y. (1990) Performance management: a practical guide. K. : Tekhnyka, 319 p.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2014.

Відомості про автора

Ю. В. Вакуліна, викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет.